

Barbaros Mh. Ahlat Sk. Varyap Meridian Sitesi
E1 Blok Kat:23 D:153 Batı Ataşehir/İSTANBUL/ TÜRKİYE
Tel: +90.216 510 00 39 – 40 Faks: +90.216 510 00 38
E-mail: ismail@mustafatopaloglu.av.tr
Web: www.mtopaloglu.av.tr

MADEN SAHALARINDA REHABİLİTASYON YÖNETMELİĞİNİN HUKUKİ AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Stj. Av. Metehan SERT

Stj. Av. Mehmet Kemal ÖZASLAN

I. GİRİŞ

23.01.2026 tarihli 33146 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yayım tarihinde yürürlüğe giren Maden Sahalarında Rehabilitasyon Yönetmeliği, maden faaliyetleri sonucu topoğrafyası bozulan alanların çevresel iyileştirilmesini mali ve idari bir sistematığa bağlayan kapsamlı bir ikincil düzenlemedir. Yönetmeliğin amacı; 3213 sayılı Maden Kanunu çerçevesinde yürütülen madencilik faaliyetleri neticesinde bozulan veya değişen alanların rehabilitasyonu ile bu süreçte tahsil edilecek rehabilitasyon bedellerinin tahakkuk, tahsil, nemalandırma ve iade usullerini düzenlemektir.

Yönetmeliğin temel amacı; 3213 sayılı Maden Kanunu çerçevesinde yürütülen madencilik süreçleri neticesinde fiziksel ve kimyasal yapısı bozulan alanların rehabilitasyonunu sağlamaktır. Bu iyileştirme süreci, sadece teknik bir operasyon değil; aynı zamanda bu süreçte tahsil edilecek rehabilitasyon bedellerinin tahakkuku, tahsili, nemalandırılması ve iade usullerini içeren karmaşık bir mali-idari mekanizmadır. Düzenlemenin normatif dayanağını, idarenin düzenleme yapma yetkisinin kaynağı olan 3213 sayılı Maden Kanunu’nun 13’üncü maddesinin üçüncü fıkrası ile Ek Madde 10’un birinci fıkrası oluşturmaktadır. Kanun koyucu, bu hükümlerle idareye, madencilik faaliyetinin çevresel maliyetlerini yönetme konusunda geniş bir takdir yetkisi tanımış; yönetmelik ise bu yetkiyi somut bir mali güvence mekanizmasına dönüştürmüştür. Söz konusu dayanak maddeler Kanun’da şu şekilde yer almaktadır:

Maden Kanunu Madde 13/3 hükmüne göre rehabilitasyon bedeli, işletme ruhsat bedeli kadardır. Tahsil edilen bedeller vadeli hesapta nemalandırılır. Rehabilitasyon bedeli ve nema geliri; sadece rehabilitasyon için kullanılır, haczedilemez, rehnedilemez, temlik edilemez. Nemalandırmaya ilişkin diğer hususlar Bakanlık tarafından yönetmelikle belirlenir.

Maden Kanunu Ek Madde 10/1 hükmünde ise bu Kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelikler Bakanlık tarafından yürürlüğe konulur denilmektedir.

Anılan maddeler incelendiğinde, rehabilitasyon bedelinin sadece bir "masraf kalemi" değil, aynı zamanda "haczedilemezlik" ve "temlik edilemezlik" hukuki güvencesi ile korunan, kamusal amaca özgülünmüş bir fon olduğu görülmektedir. Böylece madencilik faaliyetinin çevresel etkileri ile ruhsat sahibinin mali sorumluluğu arasında, idarenin gözetiminde kurumsal bir bağ kurulmuştur.

II. YÖNETMELİĞİN KAPSAMI

Hukuki belirlilik ilkesi, normların açık, öngörülebilir ve anlaşılır olmasını gerektirir. Yönetmelik, uygulamada doğabilecek idari ve adli ihtilafların önüne geçmek amacıyla, madencilik sonrası teknik süreçleri hukuki tanımlara bağlamıştır. Yönetmeliğin 4'üncü maddesinde yer alan tanımlar, ruhsat sahibinin sorumluluk sınırlarını belirler.

1. Ağaçlandırmaya Hazır Hâle Getirme Süreci

“Ağaçlandırmaya hazır hâle getirme”, madencilik faaliyetleri nedeniyle bozulan, topoğrafyası değişen alanlara yönelik; emniyetli hâle getirme, düzenleme, duraylılığı sağlama, düzeltme ve izin alanında mevcutsa verimli üst toprağı serme işlemlerini ifade etmektedir. Bu tanım, rehabilitasyonun "fiziki hazırlık" aşamasına işaret eder. Burada idarenin beklentisi, sahanın biyolojik iyileştirmeye geçmeden önce mühendislik açısından güvenli (şev duyarlılığı sağlanmış, erozyona karşı önlem alınmış) ve topoğrafik olarak uygun hale getirilmesidir.

2. Rehabilitasyon

“Rehabilitasyon”: Madencilik faaliyetleri nedeniyle bozulan, topoğrafyası değişen alanlara yönelik; emniyetli hâle getirme, düzenleme, duraylılığı sağlama, düzeltme, üst toprağı serme, tohum ekme, fidan dikme, arazi yapısı uygun yerlerde rekreasyon alanları oluşturma, bitkilendirme, ağaçlandırma, kimyasal ve fiziksel iyileştirme kapsamında yapılan çalışmaların bütünüdür. Bu geniş tanım, rehabilitasyonun sadece bir "ağaç dikme" eylemi olmadığını, ekosistemin işlevselliğinin geri kazandırılmasını amaçlayan bütüncül bir süreç olduğunu tescil eder. "Rekreasyon alanları oluşturma" ifadesi, sahanın sosyal hayata geri kazandırılması vizyonunu da kapsama dahil etmektedir.

3. Rehabilitasyon Bedelinin Mali Niteliği

“Rehabilitasyon bedeli”: Rehabilitasyon çalışmalarının giderlerinde kullanılmak üzere her yıl işletme ruhsat bedeli tutarında yatırılması gereken nakdi bir yükümlülüktür. Bu bedel, ruhsat bedeline endekslenmiş bir mali yükümlülüktür. Kanun'un 13 üncü maddesi uyarınca bu bedel kamu bankalarında vadeli hesaplarda nemalandırılmakta; elde edilen nema geliri de asıl bedel gibi yalnızca rehabilitasyon amacıyla kullanılmaktadır. Bedelin haczedilemezliği, bu meblağın işletmecinin ticari borçlarından bağımsız, çevre koruma amacına özgülünmüş bir "kamu teminatı" olduğunu kanıtlar. Bu yönüyle rehabilitasyon bedeli, klasik bir vergi veya harçtan ziyade, "özel amaçlı mali yükümlülük" niteliği taşımaktadır.

III. YÖNETMELİK BAĞLAMINDA İDARİ TEŞKİLATLANMA VE YETKİ PAYLAŞIMI

Yönetmelik, "İdare" kavramını işlevsel ve yerinden yönetim ilkelerine uygun biçimde tanımlayarak, yetki paylaşımında radikal bir yapılanma öngörmüştür. Modern idare hukukunun "Subsidiarite" (hizmette yerellik) ilkesi gereği, yerel etkileri olan faaliyetlerin denetimi yerel birimlere bırakılmıştır. Yönetmeliğin 4/ç maddesi uyarınca İdare; "Büyükşehir belediyesi olan illerde yatırım izleme ve koordinasyon başkanlıklarını (YİKOB), diğer illerde il özel idarelerini" ifade eder.

Özellikle inşaat ve sanayi sektörünün temel girdisi olan I. Grup (a) bendi madenler bakımından süreçlerin yönetimi bu yerel birimlere devredilmiştir. Maden Kanunu'nun 13'üncü maddesinin dokuzuncu fıkrası bu yetki devrini şu şekilde yasallaştırmıştır:

Madde 13/9: Kanunun rehabilitasyon çalışmalarına ilişkin Genel Müdürlüğe verdiği görev ve yetkiler; I. Grup (a) bendi madenlerde yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığı veya il özel idaresi tarafından kullanılır.

Yetki karmaşasının önlenmesi bağlamında diğer (II., III., IV. ve V. Grup) maden grupları bakımından yetki ve denetim fonksiyonu merkezi otorite olan Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü (MAPEG) bünyesinde muhafaza edilmiştir. Bu yapı, yerel idarelerin çevresel sorumluluk sürecine aktif katılımını sağlarken, stratejik madenler üzerindeki merkezi denetim ağını da korumaktadır.

İdarenin ikame yetkisi bakımından konu incelenmesi önem arz eder. Eğer ruhsat sahibi yükümlülüklerini yerine getirmezse, idare biriken rehabilitasyon bedellerini kullanarak sahaya müdahale edebilir. Bu durum, idarenin "Gözetim ve Denetim" ödevinin bir parçasıdır ve kamu yararı gereği rücu mekanizmasıyla desteklenmiştir.

IV. YÖNETMELİK İLE GETİRİLEN MALİ YÜKÜMLÜLÜKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Maden Kanunu'nun 13'üncü maddesi ve Yönetmeliğin 6 ncı maddesi, mali yükümlülüklerin yerine getirilmesini sıkı bir hak düşürücü süreye ve ağır yaptırımlara bağlamıştır. Yönetmeliğin 6/1 maddesine göre: *"İşletme ruhsatlarına her yıl ocak ayının ilk günü, işletme ruhsat bedeli kadar rehabilitasyon bedeli tahakkuk ettirilir."* Bu düzenleme, her yılın başında maliyetlerin öngörülebilir olmasını sağlar.

Ancak, ödeme yapılmaması durumunda devreye giren mekanizma, hukuk devleti ilkeleri ve orantılılık (ölçülülük) prensibi açısından dikkatle incelenmelidir. Yönetmeliği 6 ncı maddesinin üçüncü fıkrasına göre rehabilitasyon bedelinin tamamının ocak ayının sonuna kadar yatırılmaması hâlinde yatırılmayan kısmın o yıl haziran ayının son gününe kadar 6183 sayılı Kanunun 51 inci maddesine göre hesaplanacak gecikme zammı oranında artırılarak yatırılması zorunludur, aksi hâlde ruhsat iptal edilir.

Maddi bir yükümlülüğün (bedel ödeme) yerine getirilmemesinin doğrudan ruhsat iptaline bağlanması, idari yaptırımların kademeli olması ilkesiyle tartışmaya açıktır.

Söz konusu hüküm, mali yükümlülüklerin yerine getirilmemesini doğrudan ruhsatın geçerliliğine bağlamıştır. Haziran ayının son gününe kadar asıl bedel ve gecikme zammının tamamı yatırılmadığı takdirde, kanuni düzenleme uyarınca ilgili maden işletme ruhsatının iptali süreci yürütülmektedir. Bu yaptırım sistemi, maden sahalarının çevresel rehabilitasyonu için gerekli olan mali teminatın eksiksiz bir şekilde oluşturulmasını sağlayan yasal bir mekanizma olarak kurgulanmıştır. Tahsil edilen bu bedellerin münhasıran rehabilitasyon amacıyla kullanılması ve haczedilemezliği de Kanun'un 13/3 maddesiyle ayrıca güvence altına alınarak, ödenen meblağların amacına uygunluğu korunmuştur.

V. YÖNETMELİĞE GÖRE TEMİNATIN İADESİ

Rehabilitasyon sürecini başarıyla tamamlayan işletmecinin, yatırdığı teminat mahiyetindeki bedelleri geri alması en doğal hakkıdır. Yönetmeliğin 7. Maddesinin beşinci fıkrası bu hakkı tescil eder:

Söz konusu maddeye göre rehabilitasyon yükümlülüğü yerine getirilen ruhsatların rehabilitasyon bedeli iade edilir. Rehabilitasyon yükümlülüğü kısmen yerine getirilen durumlarda, tamamlamak için gereken maliyet dikkate alınarak yapılacak oranlama üzerinden iade işlemi gerçekleştirilir. İade işlemi, Genel Müdürlük tarafından yapılan teknik ve mali değerlendirme raporuna dayanılarak gerçekleştirilir. Rehabilitasyon bedeli iadelerine ilişkin müracaatlarda 6183 sayılı Kanunun 22/A maddesi kapsamında vadesi geçmiş borcun bulunmaması şartı aranır.

Bu hüküm, iyi niyetli ve yükümlülüğünü yerine getiren yatırımcı için bir güvencedir. Ancak, bu iade hakkının kullanılabilmesi için Maden Kanunu'nun 24'üncü maddesinin on üçüncü fıkrası ile getirilen "genel borçsuzluk" şartı, hukuki güvenlik perspektifinden yeni bir tartışma başlatmıştır:

Maden Kanunu Madde 24/13: Bu Kanun kapsamında maden arama ve işletme ruhsatlarının verilmesi, birleştirilmesi, sürelerinin uzatılması, devir ve intikalleri ile rehabilitasyon bedeli iadelerine ilişkin müracaatlarda 6183 sayılı Kanunun 22/A maddesi kapsamında vadesi geçmiş borcun bulunmaması şartı aranır.

İşletmecinin rehabilite ettiği sahayla hiçbir ilgisi olmayan (örneğin idari para cezası veya başkaca bir vergi borcu) kamu borçları nedeniyle kendi öz kaynağı olan rehabilitasyon bedelini iade alamaması, "belirlilik" ilkesine aykırılık teşkil edebilir. Yatırımcı, sahayı iyileştirdiğinde parasını alacağını öngörerek planlama yapar. İadenin başka şartlara bağlanması, "kazanılmış hak" ve "meşru beklenti" kavramları çerçevesinde idari yargı denetimine konu olabilir. Bununla birlikte, devletin kamu alacaklarını tahsil etme konusundaki üstün yararı da bu noktada dengeleyici bir unsur olarak savunulmaktadır.

VI. SONUÇ

Maden Sahalarında Rehabilitasyon Yönetmeliği, madencilik faaliyetinin çevresel etkilerini mali sorumluluk mekanizması ile bütünleştiren kapsamlı bir düzenlemedir. Çevre koruma ve sürdürülebilirlik hedefleri bakımından önemli bir işlev üstlenmektedir. Mevzuat; çevresel

yıkımı önleme, mali güvence oluşturma ve idari denetimi sıkılaştırma noktasında son derece kararlı bir duruş sergilemektedir.

Yönetmeliğin başarısı, toplanan fonların gerçekten sahaların iyileştirilmesinde kullanılıp kullanılmadığının şeffaf bir şekilde denetlenmesine bağlıdır. İlerleyen dönemlerde ruhsat iptalleri ve iade süreçlerindeki "borçsuzluk" şartı gibi hususlar, Danıştay ve Anayasa Mahkemesi içtihatlarıyla şekillenecektir. Kamu yararı ile teşebbüs özgürlüğü arasındaki hassas denge, sadece mevzuatla değil, bu mevzuatın hakkaniyetli uygulanmasıyla somutlaşacaktır. İlerleyen süreçte uygulamanın idari yargı içtihatlarıyla şekillenmesi; özellikle orantılılık, hukuki güvenlik ve mülkiyet hakkı bağlamındaki değerlendirmeler, madencilik hukukunun gelişim yönünü belirleyecektir. Kamu yararı ile teşebbüs özgürlüğü arasındaki dengenin uygulama ve yargısal denetim yoluyla somutlaştırılması gerekmektedir.

Sonuç olarak, ruhsat hukuku bakımından önemli değişiklikler getiren Maden Sahalarında Rehabilitasyon Yönetmeliği ile hukukçuların ve sektör temsilcilerinin bu yeni döneme adaptasyonu, Türkiye'nin çevresel mirasının korunması ve sürdürülebilir madencilik açısından hayati önem taşımaktadır.